

L'OCASIÓ PERDUDA DE *TELE/ESTEL*

El setmanari, pioner en català en ple franquisme, no va saber crear-se una personalitat pròpia ni un públic fidel

TEXT JOSEP MARIA FIGUERES

L'estiu de 1966 va sortir *Tele/Estel*, la primera publicació impresa en català a l'Estat que no depenia de l'Església després de la Guerra Civil. Va ser una gran fita que va durar quatre anys, tot i alguna interrupció. El problema d'aquest setmanari és que, malgrat les signatures de prestigi que omplien les planes, no va aconseguir el tremp periodístic ni la coherència ideològica necessària i es va veure incapaç d'aixecar el vol, amb unes pèrdues econòmiques que van llastrar el projecte. Per tot plegat, *Tele/Estel* va acabar sent la “crònica d'una mort anunciada”.

El 22 de juliol del 1966, va aparèixer un setmanari singular. Era la primera publicació no eclesiàstica, regular i pública, impresa totalment en català a l'Estat espanyol després de la Guerra Civil.

Tele/Estel va aparèixer com una concessió d'amistat a Carles Sentís i Ignasi Agustí, molt ben situats i amb ascendència, i confiança, amb els jerarques del règim franquista. Dos anys abans havia aparegut el diari *Tèle/eXprés*, i quatre mesos abans

així com entitats emblemàtiques. Aquell nou setmanari era al quiosc, a la llibreria, a l'espai dels diaris i revistes a la segona meitat del segle xx.

La intenció inicial del diari *Tèle/eXprés* era editar un suplement en català, però no va rebre l'autorització oficial per fer-ho. I va ser Sentís—director del diari després d'una breu i dura etapa amb l'escriptor Ignasi Agustí al capdavant

del rotatiu— que va moure els fils i en va preparar la sortida, però no com a suplement, sinó com a revista independent del diari. Segons

TELE/ESTEL VA SER LA PRIMERA PUBLICACIÓ NO ECLESIASTICA, REGULAR I PÚBLICA, IMPRESA EN CATALÀ A ESPANYA DESPRÉS DE LA GUERRA CIVIL

s'havia promulgat la nova llei d'impremta, coneguda com la Llei Fraga. Eren anys de reivindicació de la llengua catalana en els quals havien sorgit iniciatives diverses,

el periodista i crític literari Josep Faulí, va ser l'empresari Jaume Castells qui va batejar la capçalera seguint la tònica del diari, ja que el setmanari s'editava i

elaborava des dels mateixes instal·lacions i s'imprimia a la mateixa rotativa.

COL·LABORADORS IL·LUSTRES

El primer director va ser Andreu-Avel·lí Artís, *Sempronio*, un rostre amable del periodisme de postguerra, actitud que va adoptar fruit de la repressió franquista que prohibia l'activitat dels periodistes catalanistes i liberals. *Tèle/Estel* era una revista d'actualitat amb seccions fixes, si bé *Sempronio* no només va fer una publicació de folklore i amenitats, com corria la brama, sinó que va obrir la porta a un gran ventall d'exiliats i escriptors.

Entre les signatures del setmanari hi havia noms com Jaume Miravittles, Josep Faulí i el mateix *Sempronio*. O Pere Calders amb la secció “Pas a desnivell”. Molts exiliats van trobar les portes obertes de la

publicació. És el cas de Xavier Benguerel, Joaquim Ventalló, Joan Alavedra, Teodor Garriga, Domènec Guansé, Rafael Tasis o Josep Lladó. I també hi havia noms progressistes com Manuel de Pedrolo o Fèlix Cucurull, que alternaven amb els més conservadors com Octavi Saltor o Carles Sentís. I no hi faltaven escriptors reconeguts com Baltasar Porcel, Josep Maria Espinàs o Joan Fuster, a més de periodistes professionals com Rafael Prada, Josep Maria Cadena o Josep Tarín Iglesias.

L'APARICIÓ ÉS UNA CONCESSIÓ A CARLES SENTÍS I IGNASI ÀGUSTÍ, BEN SITUATS I AMB ASCENDÈNCIA AMB ELS JERARQUES DEL RÈGIM FRANQUISTA

Eugeni Xammar, en un article de final de 1967 a *Mirador*, reconeixia que, tot i que els impulsors del setmanari eren afins al Règim, els que hi escrivi­en no ho eren. “Jo entenc que els setmanaris catalans franquistes haurien d’ésser obra exclusiva de catalans franquistes, d’escriptors catalans franquistes (...), però he de reconèixer que la majoria dels escriptors, periodistes, poetes, cronistes, etc. que escriuen a *Tèle/Estel* no són franquistes; diré encara més, no tenen res de franquistes. Tanmateix (...) donen els seus treballs, les seves firmes i el seu prestigi, a una publicació autènticament franquista”.

SENSE NERVI

El problema de *Tèle/Estel*, però, era que el conjunt dels articles era, a nivell ideològic, poc substancial. El to de la publicació era un esperit de publicació atemporal per no

dir intrascendent, malgrat l’alt interès del contingut. Un exemple són els articles de Joan Alavedra sobre Pau Casals, les opinions de Pere Calders o els articles —escasos— d’escriptors com Mercè Rodoreda o Aurora Bertrana, al costat d’altres noms, també de prestigi, com Joan Fuster, Francesc Vallverdú, Agustí Duran i Samper o Ramon Folch i Camarasa, entre altres. Individualment, eren textos de vàlua encara que el conjunt estava mancat de tremp periodístic. Faltava una anàlisi i un debat a la redacció, com sí que feia, per exemple, *Serra d’Or*

HI VA ESCRIURE GENT COM XAVIER BERENGUER, BALTASAR PORCEL, MERCÈ RODOREDÀ, AURORA BERTRANA, JOSEP MARIA ESPINÀS O PERE CALDERS

amb reeixits números monogràfics i un dinamisme general. I el problema de *Tèle/Estel* és que no existia una base popular de lectura de premsa en català, mentre que la intel·lectual ja anava servida.

L’absència de política, de temàtiques vives i punyents, com a Tele-eXprés, provocava que no existís un nervi comú que abraçés democràcia, actualitat i periodisme i de

retruc el desinterès del públic. Era una mena de *Reader’s Digest* en petit i en color a la catalana que, en conclusió, no tenia prou públic per a mantenir-lo. La connexió amb la resistència cultural que, per exemple, va portar a terme *Presència*, amb expedients i multes, contrastava amb l’absència de conflictes a *Tèle/Estel*.

Al juliol de 1968, *Sempronio* admetia en un article la importància de l’existència del setmanari, però en reconeixia la impotència, perquè no tenia els ingredients que el públic demanava. “Als dos anys de l’aparició, el nostre setmanari pot ja estalviar-se les declaracions solemnes. La seva col·lecció parla per ell. Hi falten encara moltes coses. Ja ho sabem. I no passa dia sense que ens trenquem el cap pensant

d’on sortiran aquestes coses que falten, que els impacients ens demanen que nosaltres volem oferir-los com més aviat millor”, escriu.

Una altra article resumeix els problemes de fons. “Ningú no ha estimat *Tele/Estel* més que jo”, escrivia en Terenci Moix a *Serra d’Or* el juliol de 1969. “Però és possible que ningú no hagi engegat tantes malediccions a cada número, de veure com hom perdía les possibilitats de fer que el públic (no els típics casolans de la vora de la llar de foc) sentís que *Tele/Estel*

MALGRAT ELS NOMS QUE HI COL·LABORAVEN, EL PROBLEMA ÉS QUE EL CONJUNT ESTAVA MANCAT DE TREMP PERIODÍSTIC I DE COHERÈNCIA IDEOLÒGICA

era un element necessari de lligam entre Catalunya i el món, ai las!!”, afirmava l’escriptor, que criticava que molts que hi escrivien no eren aquells que formaven part d’una “cultura catalana viva”. La con-

clusió de Moix era dura i clara: “*Tele/Estel* va ser la contribució més inapreciable que cap poble del món hagi fet mai a una antologia de la necrofilia”.

FINAL D’ETAPA

A partir de 1969, el segon i darrer director va ser Celestí Martí Farreras, que es va veure impotent davant l’estigma que havia assolit la revista de publicació intrascendent. En realitat, però, el setmanari era molt semblant en les dues direccions i no podia

aixecar el vol. L’estiu del 1969, es va aturar provisionalment la publicació, que es va reprendre al setembre, tot i que de manera efímera, ja que al desembre finalment va desaparèixer. Era la “crònica d’una mort anunciada”.

Els lectors havien anat abandonant la revista i les xifres de tiratge útil i difusió es consoliden en els 20.000 exemplars, tot i alguna puntual davallada, com passa al juny del 1969, que cauen fins als 9.867. La represa no permet la continuïtat, passen dels 34.392 del setembre als 17.524 del desembre i cap de les millores i canvis són suficients.

En Faulí, que va consultar-ne la documentació interna, va escriure que es va passar dels 90.000 exemplars de l’any 1966 als 20.000 del període 1968–69 per acabar en els 9.000 quan finalment la revista deixa d’editar-se.

El darrer número va sortir el 19 de juny de 1970.

La situació econòmica de la revista també anunciava aquell final. La revista perdia gairebé 750.000 pessetes cada mes. Ni el preu de la venda –15 pessetes l’exemplar– ni la publicitat –unes 180.000 pessetes mensuals– no eren suficients per pagar el cost de la publicació, que anava a càrrec de *Tele/eXprés*. Això explica que, segons en Faulí, el setmanari fos un “paràsit”.

Tele/Estel, doncs, va ser una revista sense capacitat ni marge per enlairar la bandera democràtica. En ple franquisme, de sensibilitat catalanista profunda i sense un sentit clar de connexió amb un perfil de públic concret, el projecte era difícil. Faulí ho va descriure de manera diàfana quan va dir que anava adreçada a públics molt diferenciats. El problema és que no podia criticar el Règim que la controlava des del seu naixement. I el periodisme, per essència, ha de ser crític. I *Tele/Estel* no ho era.

Malgrat que aspirava a ajudar a cohesionar la societat catalana, no se’n va sortir. Agustí a les seves memòries escriu que va ser una revista dels irredempts que havien perdut la guerra i que s’havia d’haver fet com els que s’editaven en castellà a Barcelona, però en català. L’exili i els moderns també la criticaven, els lectors cultes la trobaven excessivament divulgativa, mentre que el públic popular la veia massa culte. Aquell nen amb l’estel que tan tendrament va dibuixar Cesc en l’anunci promocional del setmanari volava sol al món dels records, tot i així, ningú no el llegia... Ç.

Més informació a:

Prensa i periodisme. El periodisme en la reconstrucció de la identitat catalana › (Pòrtic, 2002) de Josep Maria Figueres.

Tele/Estel, Arreu, Oriflama, Canigó i Presència: cinc revistes catalanes entre la dictadura i la Transició › Col·lecció “Vaixells de Paper” (Col·legi de Periodistes / Diputació de Barcelona, 1987) de Josep Faulí i altres autors.

